

Published and
edited at
938 E. Fourth St.
Bethlehem, Pa.
Subscription
\$1.00 a year
The
only Hungarian
Lutheran paper
in America.

ERŐSVÁR

MIGHTY FORTRESS

Szerkesztőség és
kiadóhivatal:
938 E. Fourth St.
Bethlehem, Pa.
Előfizetési ár
egy évre 1 dollár
Az
egyetlen amerikai
Magyar Evangé-
likus Lap.

Volume III. Évfolyam.

1934 JUNIUS

Number 9. szám.

Áldást adó buzakalászok mentén követték őt, az Ember Fiát, . . . s hallga a ringó kalász azt susogja nekik: — Eljött ki néktek élet kenyeret ad . . . Beszél az Úr . . . s az Ige, amit hirdet az éhezőknek ad égi Mannát, s mig hallgatják, . . . a buzakalászok földig hajolva áldva dicsérik . . . az Isten Fiát.

DR. TAPPERT AJÁNLO SORAI

Az ERŐS VÁR husvétii számában teljes egészében közöltük le Dr. Ernest A. Tappertnak, a United Lutheran Church Missziói Főhatósága egyik vezető emberének, a Nyelvi Érdekeltség titkárának levelét. Lapunk mai számában az amerikai magyar evangélikusság ezen jóakarójának arcképét is bemutatjuk. Ez alkalommal újra leközlünk egy részt hozzánk intézett leveléből, hogy akik esetleg a multkor el nem olvasták, ez alkalommal jusson el az üzenet hozzájuk:

“Mi tudjuk az ERŐS VÁR fontosságát s elismerjük, hogy egy ilyen lapra égető szükség van abból a szempontból, hogy a mi magyar evangélikus erőinket egy közösségbe tömörítse. Az egység köteléke lesz ez, melyet elsősorban a szórványokban élő magyar evangélikusság kell hogy méltányoljon, azok akiknek nincs meg az az előnyük, hogy gyakrabban érintkezhetnek honfitársaikkal, amint erre meg van az alkalmuk azoknak, akik népesebb központokban laknak. Meg vagyunk arról győződve, hogy jobb szerkesztőséget nem is találhattak volna. De ez még nem elég ahhoz, hogy egy folyóirat sikeres, életképes legyen. Szükség van arra, hogy a vezetőséget ténylegesen s erőteljesen minden evangélikus magyar segítse. A legjobb generális s a legkiválóbb tisztikar sem nyerhetik meg a harcot, ha

REV. ERNST A. TAPPERT D. D.

egy hűséges sereg nem segíti őket. — Mi ezen hűséges magyar evangélikus táborhoz fordulunk és kérjük, hogy a vezetőségek adják meg a tőlük telhető legjobb segítséget. — Különösen a lelkipásztorokhoz fordulunk, hogy minden igyekeztükkel hassanak oda, hogy a gyülekezetekben az ERŐS VÁR-at ne csak olvassák, hanem elő is fizessenek rá. — S ha már nem is vallásos buzgóságból, de nemzeti büszkeségből is arra kell törekedniök, hogy a lehető legnagyobb példányszámban s területen jelenhessen meg a lap.

Segítsétek a vezetőséget, hogy a lapot nagyobb terjedelemben s szebb kiállításban is kiadhassák, úgyhogy minden magyar evangélikus s vele együtt az Egyház büszke legyen a lapra.

Segítse Isten az ERŐS VÁR-at utján s tegye áldássá minden családi hajlékra, ahova eljut. Vajha segítségére lehetne ez országban Egyházunknak az építés munkájában az Isten dicsőségére és a lelkek megváltására.

ERNST A. TAPPERT
az Egyesült Amerikai A. Hitv. E. Egyház Misszió
Hatósága Nyelvi-Érdekeltség
Osztályának Titkára

AZ ELSŐ EVANGÉLIKUSOK AMERIKÁBAN

AMERIKÁBAN az első elfogadott hitvallás a változatlan Ágostai Hitvallás volt. 1529. évben vándorolt ki Venezuelába egy csoport augsburgi hittestvér, s ott evangélikus egyházat alapított. A történelmi amerikai evangélikus egyház csak két évvel fiatalabb, mint a németországi anyaegyház.

***

1776. ÉVBEN az amerikai Függetlenségi Nyilatkozat szentesítésekor svéd evangélikus ember kondította meg a híres Szabadság Harangot. (Liberty Bell.)

***

AZ ELSŐ evangélikus templomot 1638. évben a delawarei Wilmingtonban építették.

REV. RASMUS JENSEN evangélikus lelkész, aki 1620. február hó 20-án halt meg, volt az első protestáns lelkész, akit amerikai földre temettek.

***

REV. JOHN CAMPANIUS evangélikus lelkész volt 1642. évben az indiánok között az első protestáns misszionárius.

***

DR. LUTHER MARTON Kiskátéja volt az első indián nyelvre lefordított könyv 1646-ik évben.

***

REV. JUSTUS FALKER evangélikus lelkész volt az első protestáns lelkész, aki amerikai földön lelkésszé avattak 1703. év, november hó 24-én, a Gloria Dei philadelphiai evangélikus templomban.

ERŐS VÁR

MIGHTY FORTRESS

AMERIKAI MAGYAR EVANGÉLIKUS FOLYÓIRAT
 AMERICAN HUNGARIAN LUTHERAN MONTHLY
 Az Amerikai magyar evangélikus egyházak hivatalos lapja.
 Official Publication of the American Hungarian
 Lutheran Churches.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:—Editorial and Publ. Office:
 938 E. FOURTH STREET, BETHLEHEM, PA.

“Application for entry as second-class matter is pending.”

Előfizetési ár: \$1.00 egy évre — Subscription Rate: \$1.00
 per year.

Canadian Postage 50c extra; Foreign postage \$1.50 extra.

Főszerkesztő: REV. DR. E. A. STIEGLER, Editor-in-Chief,
 Bethlehem, Pa.

Felelős szerkesztő és kiadó:

REV. JOHN ORMAY, Managing Editor and Publisher,
 Bethlehem, Pa.

Társszerkesztők: — Contributing Editors:

REV. JAMES BECKER   REV. ANDREW M. LEFFLER
 Detroit, Mich.   Pittsburgh, Pa.

Munkatársak: — Staff Correspondents:

Rev. Gabriel Brachna, New York City
 Rev. Stephen Ruzsa, Oberlin, O.
 Rev. Alexander Pölöskey, Caldwell, N. J.
 Rev. Alexander Szabó, New Brunswick, N. J.
 Rev. Stephen Szmodis, Perth Amboy, N. J.
 Rev. John L. De Papp, Windsor, Ont.
 Rev. Charles Szebik, Montreal, P. Q.

A VÁR FOKÁRÓL

KORA REGGEL VOLT, — a nap arany sugarral világította meg a tájat, amikor felleptem a vár fokára, hogy beletekintsek a messziségbe. — Ez a várost láttam, — ez a féle népet, s közöttük megismertem szerte szórva élő magyar népem, — evangélikus vérem. —

***

NEM BUZAKALÁSSZAL övezett falvakban találtam meg őket, — akiket a magyar falu küldött idegenbe hirtívőnek, — de gyárkémények alján, — füstös, levegőtlen szurtos részeiben a gazdag nagy ország város negyedeiben. —

***

INDENT ELHAGYTAK, amikor leverék magukról a hazuról hozott anyaföld porát, házat gunyát, ételt italt ujjácsérték ideát s sokan közülök elcserélték a lelkiüket is. —

***

ÖRÖKÜKET ELADTAK olcsó pénzért, — gyermeküket idegen dajkának adták ki bérbe s csak most látják, — nagy volt annak a bére, elvészett sok szülő utolsó reménye.

***

ÖSZÜLŐ HAJJAL, megtört derékkal kérdezték szerte széjjel: miért volt mind az áldozat? Üres kézzel hagyta az ut mentén, a kegyetlen végzet az idegenben élő beteg szívű magyart. —

***

KÖNNYLEPTE SZEMMEL NÉZ, — néz a jövőbe s idézgeti a multat, — eszébe jut sok elfelejtett emlék, — a bu, a balsors jó emlékeztető. Lelki szemével látja újból a gyermekkor az édesanyját, — az iskolát, az Isten házat. Megsiratja a multját. —

***

EGY LELKI HANG BESZÉL az emlékezőnek dicső, — magasztos evangélikus multról, hithű apákról, — könnyű szenvedésről, akiknek a Krisztus segíté hordani a keresztet. S míg ralgatja e lelki beszédet, az ösök mind köréje gyülekeznek s zsolozsma szóval ilykép énekelnek: “Erős várunk nekünk az Isten.” —

***

A HITHŰ ÖSÖK lelki seregéből elő lép egy, aki kérdez, — hová lett fiam a te örökség? —

***

IGY SZÓL AZ ÖREG: “Én bibliámból merittem hitet, — s te fiam az Isten igéjét többé nem szereted s tán nem is ismered. —

***

ÉN IMÁDSÁGRA GYŰJTÉM házam népét, nálatok kiált az áhitat, az Isten dicsérés. Én hála fohással szegém meg kenyerem, tinálatok elfelejtett az Isten. —

***

ÉN ÉS AZ ÉN HAZAM NÉPE az Urat tiszteltük, — s örült a mi szívünk mikor azt mondták a templomba megyünk, tinálatok poros templompadok, örök üres helyek hitközönről szólnak s titeket vádolnak. —

***

MINALUNK ESTÉNKÉNT, — amikor összegyűltünk, — énekes Könyvből szállt ég felé énekünk, melyekből mi nehéz munkánkhoz erőt meritettünk. — Megkönnyebbült lelkünk. — Tinálatok pedig már nem szól az ének, — zugolódás az élet. —

***

MINALUNK A GYERMEK tisztelte a szülőt örült ha neki szerzett sok örömet, — a ti gyermeketek nem tud engedelmet, hiányzik szívéből az Isten szeretet. —

***

A MIG AZ ŐS LELKE könnyesemü utódját így figyelmeztette, felsóhajt az idegen ut szomorú vándora: — nincs remény számomra. —

***

DE VAN FIAM, — válaszol néki az ösök lelke, — bár idegennéked új hazában minden, egy az lehet mi volt egy mint hajdan, régen, — a te hited a te lelked, — keresd s tudom megtalálok vesztett örökséged. — Emlékezzél vissza s ahogyan volt régen úgy legyen nálad is, — ahogyan apád élt úgy élj fiam te is, s ahogyan tégedet nevelt az Isten félelem, úgy tanítsd gyermeked te is én gyermekem.

DR. STIEGLER S ERNŐ

—000—

AZ ELSŐ amerikai csillagos és sávós nemzeti zászlót Betsy Ross, svéd evangélikus szülők leszármazottja készítette.

A Lutheránizmus világhelyzete

Április hó elején jelent meg a National Lutheran Council of America figyelemre méltó jelentése, amely evangélikus szempontból több értékes tájékoztatást nyújt. A National Lutheran Council of America a következő evangélikus egyházegyetemek szövetségének exponense (szószólója): United Church of America, Norvégian Lutheran Church, Lutheran Augustana Synod, Ameri-

DR. LUTHER MARTON

can Lutheran Church, United Danish Evangelical Lutheran Church, Lutheran Free Church és Evangelical Lutheran Icelandic Synod. Ezen összeállításból mindenki fogalmat alkothat magának a National Lutheran Council of America jelentőségéről.

Ezen National Lutheran Council intéző bizottságának egyik tagja, rendszeren az elnök, részt vesz az Evangélikus Világszövetség minden gyűlésén.

A múlt hannoveri gyűlésen a következő kiváló evangélikus vezető emberek vettek részt: Dr. Marahrens, Hannover tartományi ev. püspöke, Dr. Meister, Bajorország ev. püspöke, Professzor A. Th. Jorgenson Kopenhágából (Dánia), Pehrson gothenburgi (Svédország) érsek, Professzor Dr. L. W. Boe, Northfield, Minn. és Dr. Ralph Long a National Lutheran Council of America ügyvezető igazgatója, aki a betegeskedő D. John A. Morheadet helyettesítette az Evangélikus Világszövetség gyűlésén.

Dr. Long információi alapján a következő képet adhatjuk az ERŐS VÁR olvasóinak az evangélikus világhelyzetről:

1. A HELYZET ÁLTALÁNOSSÁGBAN.

A tulnyomóan ág. hitv. evangélikus lakosságú észak-európai országokban, mint Dánia, Norvégia, Svédország, Finnország, Lettország s Eszt-

ország, evangélikus egyházunk a minden nehézség és felmerülő akadályok ellenére is bátor lélekkel tör magának utat előre a teljes győzelem felé. Az atheizmus (istentagadás) s a kommunizmus amely Oroszországban uralomra jutott s az emberi lelkeket teljes rabszolgaságban tartja gyilkos terrorizmusával, a fenti országokban is igyekszik befolyását érvényesíteni és pedig sokkal nagyobb mértékben, mint ahogy azt mi itt Amerikában sejtjük. Ezen romboló befolyás ellensúlyozása ad igen nagy gondot az említett országok egyházainak. A kommunista agitátorok aknamunkája még ugyan tart, de ezzel szemben a népesség ellenállása a keresztyén lelki ébredés következtében rohamosan nő.

Egy másik felmerült nehézség ezen evangélikus országokban az állam és az egyház feszült viszonya, amely az egyházzal szemben ellenségesen viselkedő szélső, radikális képviselők magatartásának eredménye.

Ezenkívül némely országban törvényhozás útján is bizonyos szociális reformokat vezetnek be a meglévő bajok orvoslására. Ennek következtében féltő, hogy némely munka, amely eddig az egyház belmissziói területén folyt, az állam illetékes való beavatkozása folytán megszűnik. A szociális jótékonyági tevékenység, amely pl. Amerikában akár a különféle egyesületek, akár az egyház dolga, ott teljesen az állam gondja lett. E változott helyzetnek meg van a maga előnye és hátránya. Egyrészt vannak munkaterek, ahol ea bajok orvoslását az állam törvényes uton eredményesebben végezheti, de más munkatéren az egyház segítségével nélkül minden munkája hiábavaló. — A veszély leginkább abban van, hogy az eddig jótékonyágot nyakorló keresztyének megelégszenek azzal, hogy adójukat megfizetve, az egyházban szamaritánusi munkájoknak hátat fordítanak, mint a bibliai pap és lévita. Az egyház vezetői ezen a téren nem kis aggodalommal figyelik a jövő fejleményeket.

Azokban az országokban, ahol a lutheránizmus kisebbségben van a előbbi problémák még inkább komplikálódnak. Az a tény, hogy egyedül, nagy kisebbségben, szegényen, sokszor egy hatalmas s ellenséges többséggel kell megvívniok a létért való harcot, teszi kívánatosná, sőt szükségesé, hogy ezek az evangélikus kisebbségek keressek és fentartsák a testvéri közösséget a nagyokkal s azoktól védőbástyát, bátorítást s erőt kapjanak. Evangélikus egyházaink Lengyelországban, Csehszlovákiában, Jugoszláviában, Ausztriában, Magyarországon, Romániában, Bulgáriában s kisebb számban Olasz-, Francia-, Spanyolországban

s Hollandiában nagy erőt fejtenek ki, amikor az amugy is legyengült hitélet mellett számolniok kell az uralkodó kormányok és más vallásu, többségben levő lakosság ellenséges közvéleményével és magatartásával.

A sok nehézséget még az is tetézi, hogy a gazdasági helyzet mindenütt nagyon leromlott. A lelkészek fizetése alig elég a megélhetésre. Némely egyházak képtelenek továbbra intézményeiket fentartani. De ezen mostoha viszonyok között élő testvéreink hithűsége törhetetlen s a szenvedésekben is céltudatosan törnek előre.

Bármilyen különösnek is tetszik, mégis igazság az, hogy evangélikus testvéreinknek éppen ezekben az országokban van nagyszerű alkalmuk arra, hogy a Krisztus evangéliumának világosságát hirdessék a sötétségben levőknek. Az evangélium ezen fátylavivőinek sokszor van szükségük testvéri segítő kézre. Ez adja meg létjogosultságát az Evangélikus Világszövetségnek. Ebben találhatnak védelmet, tanácsot, bátorítást s anyagi támogatást. A különféle országok evangélikus egyházainak jelentéseiből az tűnik ki, hogy a világ lutheranizmusa a mindenütt uralkodó nehéz viszonyok ellenére is megtörhetetlen bizalommal áll elhivatása magaslatán s hiszi, hogy az elnyomatásból s nagy nyomorú ágból erősebb hittel, fokozottabb tevékenységgel s azzal a reménnyel kerül ki, hogy a világ országait az Isten és Krisztus országolása követi mind a világ végéig.

2. NÉMETORSZÁG.

Németországban levő helyzet emlithető meg, mint fontosabb jelenség. A német nemzeti ébredés bizonyos szélsőségekre ragadtatta magát, amely a vallási békét s evangélikus egyházunk fundamentumát is ki akarta kezdeni, pogány mythológiát s a nálunk meg nem tört papi hierarchiát akarván az egyházba bevinni. Ezen próbálkozás azonban megtört annak a 7000 evangélikus lelkésznek s a mögójök sorakozó millió és millió evangélikus léleknek ellenállásán, akik szembehelyezkedtek a szélső égesek kísérletével. Az az értesülésünk, hogy maga Hitler kancellár rövidesen feltétlenül békét kíván ezen a téren. Ez csak az evangélikusság győzelmével képzelhető el. A horogkereszt imádói kénytelenek meghódolni és térdet hajtani a Krisztus keresztje előtt.

(Folytatása következik)

—ooo—

Az ERŐS VÁR az amerikai magyar evangélikusok egyetlen lapja, azért pártolja minden evangélikus s küldje be előfizetését s terjessze a lapot.

NT. BRACHNA GÁBOR

ev. lelkész

NEW YORK, N. Y.

Rev. Brachna ev. lelkész ur aki New Yorkban a Union Theological Seminary hallgatója volt két évig s aki New Yorkban végez lelkészi szolgálatot a Philadelphiai Lutheran Theological Seminaryban S.T.M. (Master of Sacred Theology) fokozatot nyert. Rev. Brachna egy évig a philadelphiai Mt. Airy Seminary hallgatója is volt. Isten áldása legyen ifju lelkész testvérünk életén és további munkálkodásán.

—ooo—

A Torontó-i Magyar Ág. Hitv. Evangélikus Egyház gyűjtése templomuk építkezésére

Szeretettel hozzuk a testvéregyházak, valamint az összmagyar honfitársaink szives tudomására, hogy első sorban Istenünk dicsőítésére, másodsor mert arra igen nagy szükség van, — templomot szeretnénk építeni Torontóban. Ez lenne az első magyar evang. templom kelet Ontarióban és a második egész Kanada területén.

Tudjuk azt, hogy szinte lehetetlennek látszó dolog az aminek neki fogunk épen most a legnehezebb időkben, de azt is tudjuk, hogy szent az a cél amiért küzdünk, Istennek tetsző nemes a munka amelyet végezzük: — azt is tudjuk, hogy vannak még ma is erőshitű, velünk érző áldozatos-szívű Hittestvéreink és Honfitársaink, akik segítségünkre lesznek a mi nehéz építőmunkánkban és lehetővé fogják tenni, hogy felépülhessen itt Kanadában a második magyar evangélikus templom, ahol szabadon szárnyalhat a lélek, hálaadó ének és imádság mi Istenünk trónusa elé "Tebenned bizontunk elejítől fogva".

Egyházunk gyűjtőiveket fog s-étküldeni a testvérgyülekezetekhez kéréssel kíséretében, valamint az egyház lelkésze Ruzsa Jenő torontói magyar ev. lelkész is több gyülekezetet meg fog látogatni a közeljövőben, azért ezuton is szeretettel kérjük Testvéreinket, fogadják ugy a gyűjtőiveket, valamint a lelkészt szeretettel és legyenek segítségünkre, hogy felépülhessen a mi második evangélikus magyar templomunk Kanadában, hirdelve Isten kegyelmét és dicsőségét.

Egyben szeretettel kérjük a Testvéregyházakat, ha van felesleges énekes könyvük, ugy adományozzák azt kis egyházunknak, mert annak igen nagy hiányát érezzük. Legyen minden adományon és adományozon Istennek gazdag áldása.

AZ "ERŐS VÁR" VISZHANGJA

Husvéti feltámadással hozta meg a pósta az ERŐS VÁR ünnepi számát. Aki kézbe vette, annak öröm-pír öntötte el arcát és valami jóságos melegség futotta el a szive táját, mert huszonnégy oldal minden betűjében ott látta zenélni az evangélikus élniakarást. A rövid három évvel ezelőtt megindult nyolc oldalas lap, mely a depresszió ne-

Feffler M. Andor ev. lelkész

hez utolsó éve alatt kézzel szedett négy lapocskává zsugorodott össze, most huszonnégy oldalon, gazdag tartalommal jön a kezünkbe. Nagy öröm ez! Különösen azoknak, akik már-már kezdték elveszíteni bizalmukat abban, hogy van evangélikus öntudat és összefogás. S most, hogy nyolc hónapos hallgatás után ismét megszólalt evangélikus sajtóorgánunk, mindnyájan, kiknek eltöltötte lelkét a szorongás, új erőre kapunk és bizalommal nézzük a jövőt.

Mint az Erős Vár megalapítója és első szerkesztője tiszta szívből jött jókívánataimat tolmácsolom e sorok által Dr. Stiegler Ernő, főszerkesztő és Nt. Ormay János felelős-szerkesztő uraknak, valamint az összes munkatársaknak, kik ily szépen melléje sorakoztak evangélikus lapunknak. A munka és a felelőség egy részének megosztása va-

lószerűleg csak hasznára lesz a lapnak. Az előfizetőkön kívül a hirdetőkre való nagyobb méretű támaszkodás — szintén nagyban hozzá fog járulni ahhoz, hogy a lapot anyagilag is kifizetően tudják előállítani. Adja a jó Isten, hogy a gazdag Husvéti számot, úgy tartalomban, mint terjedelemben hasonló példány számok kövessék.

Azonban ahhoz, hogy a lap valóban egyházi életünk szerves részévé válljon, két dolog szükséges: 1. A lelkipásztorok és egyházi vezető embe-reink feltétlen bizalma a lap szerkesztői karában, olyannyira, hogy egyházaik életéről állandó és pontos hírszolgálatot nyújtsanak és különösen a lelkipásztorok cikkeikkel igyekezzenek változatossá és gazdaggá tenni a lapot. 2. Az előfizető tábor mindenkor tegye meg a lappal szemben a kötelességét. Ne történjen meg az az eset, mint a múltban, hogy az előfizető tábor 65%-ka soha sem fizette meg a lap előfizetési árát, mindannak dacára, hogy a lapot egy egész esztendeig pontosan kapták, sőt nagy részük a második évfolyam számait is kilenc hónapig.

Én továbbra is a lap kötelékében maradok, mint annak egyik társ-szerkesztője és ezt az alkalmat ragadom meg arra, hogy azon lelkész testvéreimnek és gyülekezeteinknek, akik munkámban segítségemre voltak ez alkalommal köszönetet mondjak, ugyancsak azon egyházi és egyleti közegeinknek, akik erkölcsi és anyagi támogatást nyújtottak, továbbá előfizető táborunknak, kik egy részének figyelmét ezuttal hívom fel arra, hogy ki-ki lelkiismeretéhez apelálva, előfizetési hátralékát a jelenlegi szerkesztőségnél rendezze.

Adja a jóságos Isten, hogy szeretetben és egyakarattal együtt munkálkodva, az evangélium szellemének igazi erős várává tehessük az ERŐS VÁR-at!

LEFFLER ANDOR,
az Erős Vár volt
szerkesztő-tulajdonosa.

MISS HELEN KARDOS
Bethlehem, Pa.

Bemutatjuk az ERŐS VÁR olvasóinak Miss Helen Kardost, aki a bethlehemi magyar egyházunknak orgonistája, s evangélikus ifjuságunknak egyik rokonszenves és munkás tagja.

Az egyedüli orvosság a Krisztus vallása

Junius hó 4-én kezdődött s négy napig tartott a United Lutheran Church of America legnagyobb synodusának, a Pennsylvania Ministeriumnak 187-ik évi convenciója, a pennsylvaniai Wilkes-Barre nevű bánya városban. A gyűlésen 481 lelkész s ugyanannyi delegátus vett részt, akik 600 egyházat s több mint 300,000 evangélikus lelket képviseltek. A gyűlésen e sorok írója a bethlehemi, allentowni s palmertoni magyar-vend

Photo by Bachrach.

Rev. E. P. Pfatteicher. PhD. DD. LLD,

egyházakat képviselte s mint csendes szemlélő nézte végig a gyűlés lefolyását, amelyen sok időszerű s a vallásos életet érintő kérdés került felszínre s elintézésre.

A gyűlés vezetője az amerikai lutheranizmusnak egyik legkimagaslóbb vezére Rev. E. P. PFATTEICHER, PhD. D. D. LLD. elnököt, akinek arcképét e lapon közöljük.

A gyűlés egyik nevezetessége Dr. Pfatteicher püspök ur ünnepi beszéde volt, melyet nyomtatásban minden lelkész és delegátus megkapott s amelyet az angol sajtó egész Pennsylvania államban részben és egészben leközlött.

Dr. Pfatteicher értékes és érdekes beszédjéből mi is közlünk egypár kitételt. A beszéd magva az, hogy a világ sok és nagy bajának egyedüli gyógyszer a Krisztus vallása. Összehasonlítva Jézus és Pál apostól idejét a mai korról, Dr. Pfatteicher a következőket mondja: "Korunk éppen olyan kevéssé ért bennünket igazi keresztyéneket, mint

ahogy nem értette meg a saját kora sem Jézust sem Pál apostolt. Jézus és Pál idejének problémái a mai kor problémái is, melyek sürgős elintézésre várnak. Egy üres és felületes korban élünk és dolgozunk, amelyben az emberek érezve a lábuk alatti talaj és alapok csuszamlását, bukásuk s kétségbeesésük vészkiáltásában Istent és a vallást okolják, s ahelyett hogy bűneiket megbánva Istenhez térnének, felületesen megírt folyóiratok cikkeiben a vallás kritizálásában igyekeznek az általános pusztulás okait feltalálni.

Egy keresztyénietlen korban s országokban élünk. Az Egyesült Államokban a lakoságnak csak 8%-a jár vasárnaponként a délelőtti istentiszteletekre, míg az esti istentiszteletekre csak 2% jár. A lakoságnak kevesebb mint fele névleges keresztyén a nagyobbik fele egyházhoz sem tartozik. Már nem is a háborgó tengeren hanykódunk, hanem nagyszerűen kiépített, cementes országutakon hatalmas erejű gépekre felszerelt s a társadalom élete ellen szegzett gépfegyverekkel rohanunk a biztos pusztulásba. Ezen biztos pusztulás elleni egyedüli gát csak a személyes megtérésen alapuló s krisztusi értelemben vett megváltozott élet lehet. A világ legnagyobb betegsége az egyes emberek tévtanainak s keresztyén ellenes világfelfogásnak a tömegekre való alkalmazása. A protestantizmus ereje az egyes lelkek keresztyéni megnyilatkozásán alapul, s ezen erőnek az egyéneken keresztül a családban, hivatalban, gyárban s a gyülekezetekben kell kifejezésre jutnia. — A bajok egyedüli orvossága — fejezi be beszédét Dr. Pfatteicher — a bűnbánat s a Krisztus által Istenhez való megtérés."

A püspök apostoli beszédének szellemét több mint 400 ev. lelkész és delegátus vitte szét a gyülekezetekbe s fokozott erővel hirdetik az 1848. évben kiadott marxi Kommunista Kiáltvánnyal szemben a Krisztus után kb. 63-ban kiadott Keresztyén Kiáltványt s annak szellemét, melyet Pál apostol római gyülekezetéhez írt levelének 3-ik fejezetében a 21-26 versekben így fogalmazott meg: "Mert mindnyájan vétkeztek, és szükölködnek Isten dicsősége nélkül. — Megigazulván ingyen az ő kegyelméből a Krisztus Jézusban való váltság által. Kit Isten eleve rendelt engesztelő áldozatul, hit által, az ő vérében, hogy megmutassa az ő igazságát az előbb elkövetett bűnöknek elnézése miatt.

Az Isten hosszútűrésénél fogva, az ő igazságának megbizonyítására, a mostani időben, hogy igaz legyen Ő és megigazítsa azt, aki a Jézus hitéből való."

A KÖNYVEK KÖNYVE

Irta: LEFFLER M. ANDOR

Négyszáz esztendeje annak, hogy a Wartburgi várban Luther /Márton, miután a wormsi birodalmi gyűlés után sikerült megmenekülnie, német nyelvre lefordította a Bibliát. Ezáltal nem csak a német nemzeti nyelvet teremtette meg, hanem megindította hódító útjára a világ legnagyobb kincsét: a Bibliát.

Csodálatos pályafutása volt ennek a könyvnek. Voltak korok, mikor nem ismerték, voltak idők mikor ezer számra megégették, vitatkoztak róla, több könyvet irtak erről az egy könyvről, mint bármely más könyvről az egész világon; és ma nincs olyan beszélt nyelv a világnak, melyen ki ne adnák s még ebben a materiális világban is a Biblia az a könyv, melyet legtöbb ember vesz meg.

Az első Bibliák

A legelső hiteles történelmi adatot a Bibliáról egy Papias nevű hieropolisi püspök feljegyzéseiben találjuk a mi Urunk 120-ik esztendejében. Papias püspök feljegyzéseiben említi, hogy találkozott Fülöp apostolnak a nővéreivel, akik jól ismerték Pál apostolt és akik arra figyelmeztették, hogy csak is hiteles másolatait használja a szent könyvnek. Ebben a korban ugyan is nem volt az új Testamentum egy könyvben hanem csak töredékekben volt meg. Az első teljes Bibliával 331-ik évben találkozunk Palesztinában, Euzébiusznak a Caesareában levő Scriptoriumában (könyv-másoló intézetében.) Euzébiusz büszkén emlegeti írásaiban, hogy rendeletet kapott Constantín császártól arra, hogy másoltassa le a Bibliát 50 példányban, melyeket a császár a Konstantinápolyi egyházaknak akart küldeni ajándékba. Az első ötven példányt követte a többi s a szent Könyv a keresztyénséggel együtt terjedt az akkor ismert világon. Azonban amint a legalisztikus papi-rend fokozatosan hatalomra jutott, úgy

nyomult háttérbe a Biblia, oly annyira, hogy lassankint a kisebb műveltségű papok maguk sem ismerték azt, nem is beszélve magáról a népről. Amint tudjuk lassankint kifejlődött az a nézet a középkori egyházban, hogy a Biblia olvasása nem hogy hasznos lenne a nép számára, hanem egyenesen káros és sajnos ez a tévhit még ma is uralja a keresztyénség egy részét. Pedig az Emmauszi uton maga az Ur Jézus Krisztus adott utasítást tanítványainak, hogy tanulmányozzák az Írásokat, mert azokban van megírva a tanítás Ő felőle (Lukács 24:25-27).

Azonban mindannak dacára, hogy a latin egyház nem igyekezett a Bibliát megismertetni a néppel, a keleti egyház pedig egy mágikus ereklyévé alacsonyította azt le, a középkorban még is akadtak emberek, akik időről időre szembe szálltak a hatalmas latin egyházzal és minden üldöztetés dacára is terjesztették a szent könyvet a nép nyelvén.

A Biblia fordítók

Az első Biblia fordító Vald Péter volt. Vald Péter, egy gazdag lioni francia kereskedő fia, aki 1160 körül lefordította az Új Testamentum egyes részeit a nép nyelvére és azt apostoli buzgalommal terjesztette. Az Ő és Új Testamentumot egész terjedelmében Wiklif János fordította le angol nyelvre 1360 körül, melynek alapján készült a későbbi úgy nevezett "King James version" híres angol biblia fordítás. A cseh Husz János, aki Wiklifnek befolyása alatt állott, szintén áldásos munkát végzett ezen a téren.

A Biblia azonban nem indult el hódító útjára mind addig, míg Dr. Luther Márton, a nagy reformátor be nem lépett a Biblia fordítók és terjesztők sorába. Mikor a Wormsi birodalmi gyűlés után Luther látta, hogy a latin egyház hallani sem akar az egyházi visszaélések megszüntetéséről és a szakadás bizonyossága állott előtte, első dolga

© 1934 by American Lutheran Publishers, Bureau, 1819 Broadway, New York

volt a Bibliának a nép nyelvére való lefordítása. Ezzei a fordítással Luther nem csak a reformációnak, hanem a német nemzetnek is megízhethetetlen szolgálatokat tett. A Guttemberg által feltalált könyvnyomtatás természetesen nagyban megkönnyítette a reformátorok azon törekvését, hogy a Bibliát minél szélesebb körben a nép nyelvén terjeszthessék. A Luther féle német Biblia megjelenése után alig telt el egy pár évtized és a világnak nem volt egy művelt nyelve sem, melyre a szent könyv ne lett volna lefordítva. Azonban a diadalmas hódító ut nem volt mentes üldözéstől és küzdelemtől.

A NAGY BIBLIA TÖRTÉNETE

Ha valahol, akkor Magyarországon kellett megküzdeni a Bibliának rövidlátó tudatlansággal. A XVI.-ik században hazánk 29 nyomdája közül 28 a protestáns egyház szolgálatában állott, melyek nagy része mást mint a nép nyelvére lefordított biblia-töredékeket nem is nyomtatott, még se tudtak a nagy keresletnek eleget tenni. Az első magyar Bibliát Károli Gáspár, gönci lelkész és esperes adta ki 1590-ben és fordítása oly kiválónak bizonyult, hogy fordítása egészen az utóbbi időkig általános népszerűségnek és közhasználatnak örvendett. Károli után 1608-ban Szenci Molnár Albert adta ki kisebb alakú, könnyebben kezelhető biblia-fordítását, mely szintén hamar tett szert népszerűségre. A harmadik Biblia-fordítást Misztótfalusi Kis Miklós adta ki, melynek az volt a nevezetessége, hogy maga Kis Miklós faragta hozzá a betűket. Ezt a Biblia kiadást, diszes volta miatt elnevezte a nép "Arany Bibliának" s népszerűségben csak a Brenner Jánosnak 1630-ban Lőcsén saját költségén kiadott disz Bibliája multa felül. Sajnos a Biblia rohamos terjedése elé gátat emelt hazánkban a hatalmas erővel megindult ellenreformáció, mely minden befolyást latba vetette, nehogy ez a "Veszedelmes könyv" — ahogy a kor egyik írója megjegyezte — a nép között nagyon elterjedjen. Ebben a korban az összes magyar nyelvű Bibliákat Németországban nyomatták. De ezeknek a könyveknek a beszállítása elé is mindenféle ürügyek alatt nehézségeket gördítettek. A hatóságok eltiltották Luther Bibliájának 1755-ben kiadott hallei kiadását, s a magyar Károli-féle Bibliának utrecht-i és bazeli (1730 és 1765) kiadásait attól, hogy behozhassanak az országba. Erdődi Gábor, egri püspök lefoglalta az az 1719-ben Komáromi Csipkés György Bibliáját, amelyet Debrecen városa Lydában nyomtatott ki. Mire a lefoglalást megtiltó királyi rendelet megérkezett, a könyvnek nagyrésze már elpusztult. A század vége felé már sűrűbben jelennek meg Bibliák. 1794-ben Gróf Teleky József Utrechtben sa-

ját költségén nyomtatta ki a Bibliát 8000 példányban, melyet szétesztott a magyar gyülekezetek között. 1793-ban, 1803-ban, 1804-ben, 1835-ben Pozsonyban és Pesten jelenik meg új kiadásokban a Biblia. 1821-ben és 1835-ben Debrecenben és Sárospatakon jelenik meg a Biblia új kiadásokban, mindkettő már a Brit és Külföldi Biblia-Társulat segítségével.

Ezután mindég gyakrabban küldenek a brit és berlini biblia-társulatok német, magyar és szlovák Bibliákat az országba, melynek beszállítása elé a mindenkor hatóságok gyakran gördítettek akadályokat, azonban a Bibliákat és a bennük lévő evangéliumot még sem lehetett behörtönözni.

* * *

Jó ezekre a nehéz történelmi időkre néhánéha visszagondolni ebben a korban, mikor a protestáns családok is elfeledkeznek lassankint arról a könyvről, melyért apáik életüket és vagyonukat voltak hajlandók feláldozni s mely minden üldözetés, minden ellenségeskedés dacára is a nép kezébe került, hogy a tiszta és szent életnek mindenkor zsinormértéke legyen. S ma, amikor a Biblia az a könyv amiből a legtöbbet nyomtatnak minden esztendőben, amikor a Biblia az a könyv, amiből a legtöbbet eladnak minden esztendőben, s a Biblia az az egyetlen könyv ami a világ minden nyelvére le van fordítva, adjunk hálát az örök Istennek azért, hogy a századokon át e könyvet számunkra megőrizte, köztünk terjesztette. De egy a fontos! És ez ez: Ne csak nyomtassuk, ne csak megvegyük, ne csak olvassuk a Bibliát, hanem az abban élénk tárt igazságokat éljük is, igaz keresztyéni életben. Ez lesz az igazi diadal!

ooo

ESTI KÖNYÖRGÉS

A nap lement, az éj beállt,
Álom jó szememre,
Jó Istenem, viselj gondot
Alvó gyermekedre.

Te voltál őrzőm e napon,
Te óvtad éltemet;
Benned hiszek, benned vetem
Minden reményemet.

Add, veszély nélkül aludjam,
Karjaid között nyugodjam,
Adj csendes éjt szüleimnek
Adj csendes éjt mindeneknek.

Istenem, én járva-keelve,
Felvirradva vagy lefekve,
Imádlak, mint Édesatyát,
Jóatyám, adj jó éjszakát. Amen.

AZ A BIZONYOS ELKÉPZELT HAT- SZÁZ EVANÉLIKUS LELKÉSZ

A Németországban uralmon levő nemzeti-szocialista párt sok gyökeres reformot idézett elő s különösen a nemzetköziség két hatalmas táborán az istentelen kommunizmuson és a római egyházon ütött hatalmas rést. Az egyiknek mindennemű tevékenységét összezuzta s ezzel utját vágta a az istentelen világfelfogáson alapuló nemzetköziségnek s romboló munkájának, míg a másiknak Rómából irányított munkája elé olyan akadályokat gördített, hogy képtelen a további fejlődésre. Ez a szélsőséges nacionalizmus többek közt mindent halálra ítelt, ami a zsidósággal bármilyen vonatkozásban van. Ezen a ponton ütközött össze a németországi evangélikusság Müller birodalmi püspök egyes, a keresztyén evangélikus bibliai s krisztusi felfogással ellenkező rendeleteivel. Hét ezer német evangélikus lelkész s mögöttük sok millió evangélikus lélek sorakozott fel s ezen az összefogáson megtört a Hitler által kinevezett birodalmi püspök több rendelkezése, amely a lelkiismereti szabadságot s hitéletet igyekezett téves irányba terelni.

A német evangélikusság ezen harcát egyes csoportok, de különösen a római egyház sajtója nagyon is a maga javára igyekezett kihasználni s az alaptalan és fantasztikus hírek egész sokasága kelt szárnyra.

Ugy az óhazai, valamint az itteni amerikai magyar és másnyelvű római katolikus sajtóban nagy hanggal harangozták be, hogy 600 német protestáns lelkész kérte a pápától a római egyházba való felvételét. Azóta már megjelentek erre a hírlapi "kacsára" a hivatalos cáfolatok. Még maga a vatikán is nyilatkozott.

Nem régen a Budapesten megjelenő római kath. napilap, a Nemzeti Ujság s az Amerikában megjelenő Amerikai Magyarok Vasárnapja újra visszatér erre az elintézett ügyre s "Alázatosan kérjük az egyházba való visszavételüket" cím alatt közel egy levelet, melyről ezt írja:

"Megirta a Nemzeti Ujság, hogy dr. Thieme Károly lipcsei evangélikus egyetemi tanár hatszáz protestáns lelképásztor nevében levelet intézett XI. Pius pápához. Dr. Karl Thieme negyven esztendőn át működött a lipcsei egyetem teológiai tanszékén és számos teológiai könyve ismeretes a német evangélikusok körében, manthogy a professzor egyik legnagyobb tudományos tekintélye a német evangélikusságnak."

Erre a levélre csak a következőket jegyezzük meg: Az a dr. Karl Thieme, aki negyven esztendőn át működött a lipcsei egyetem teológiai tanszékén s aki egyik legnagyobb tudományos tekin-

télye a német evangélikusságnak, 1932. nov. 4-én már meghalt s így nem tudjuk megérteni, hogy a sirjából hogyan irhatott a pápához levelet?

Van egy másik dr. Karl Thieme is, aki ismert teológus és dogmatikus Németországban. Ez azonban hírlapi nyilatkozatot tett közzé, hogy nem azonos azzal a Karl Thiemével, aki állítólag a pápához levelet írt.

Azután végigolvastuk azt az "egész terjedelmében" közzétett levelet, de seholsem olvasunk benne egy szót sem 600 lekipásztorról.

Az egészből csak annyi igaz, hogy az elhunyt híres lipcsei teológusnak, dr. Karl Thiemének a fia, aki nem lelkész, s aki már régebben dolgozott a prot. és róm. kath. egyházak közötti közeledésen s ennek a támogatására folyóiratot is alapított, amely azonban nemrégén megbukott, felhívásának eredménytelenségén elkeseredve, egyedül kitért róm. kath.-nak. Lehet, hogy ez a közölt levél az, amelyben a saját áttérési szándékát jelenti be költői többszámában. A 600 ev. lelkész áttérési szándéka tehát legfeljebb "költemény".

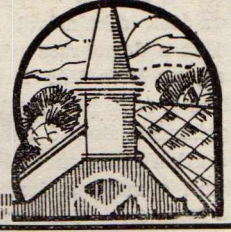
SZERKESZTŐI ÜZENETEK

A következő \$1.00-os előfizetéseket nyugtázzuk: László Lajos, Miss Lola De Grille, Marossy József, Bankó Ferenc, Czapkó József, Stefkó Mihály, Osvatics István, Knész László, Horváth István, Hanzlik János, Bándy Lajos, Bokányi Lujza, Sráj Kálmán, Sáncza József, Dr. E. P. Pfatteicher, Milkovics István, Milkovics Lajos, Erdőssy Márton, Gombás Sándorné, Bandy Imre, Farkas Péter, özv. Sámson Lajosné, Csizy József, Balázs Lajos, Szy Jenő, Péntek Pál, Takács István, Takács Sándor, Il. Szedlák János, Bujes Józsefné, Kaky Sándor, Balázs János, özv. László Pálné, Kovács Péter, Rev. Ruzsa István, Kiss Lajos, Hegedüs Lajos, Svanda János, Szabó József, Smauzer Mátyás, Kubik Miklós, Kövér Sándor, Winkler István, Mr. Louis De Marcus, Kancsó Julia, Rev. Papp János László, Dr. Alexy Lajos, Knyaskó Mihályné, Varga József, Trenka Lajos, Kovács József, Balázs József, Gerencsér Mátyásné, Silun Sándor, Winkler Ferencné, Marshall Sándor, Hegedüs Lajos, Botyánszky György, Novák Sándor, Szmodis János, Habakusz István, Csulik János, özv. Hecksó Mihályné, Horváth Jánosné, Nagy Ferenc, Mrs. A. Eisenbarth, Sylveszter Eduard, Rev. Szabó Sándor, Mr. M. Wallner, Sente Teréz, Papp Gyula, Beer Gyula, Gosztonyi A. Károly, Gajdács Pál, Gubics János, Stier Jolán, Szakács József, Kenyő József, Szücs Gáborné, Ivánca József, Kozma János, Mrs. Sturman, Mrs. A. Geide, Mrs. A. Anderson, Mrs. E. Dankó, Mrs. J. Geese, Mrs. S. Bogad, Puskás István, Miss Helen Kardos, Mrs. E. Gross, Németh Józsefné, Evangélikus Ifj. Kör, New Brunswick. N. J. Kirinovics Józsefné, Kozma László, Pektor Lajos, Joó Sándor, Tomásik Márton, Muck Mihály, Szlivnyek József, Óhegyi János, Németh Gyula, Malacsics József, Antalics Lajos, Orbán János, Kúronya József.

AZ ERŐS VÁR-ra beküldött adományok: Miller-Sitler Co. Allentown, Pa. \$1.00. Dr. Ziegler Bethlehem, Pa. \$2.00. Dr. N. N. \$1.00; Dr. Silverman, Bethlehem, Pa. \$5.00; Rev. Szebik Károly Montreal, Quebec, \$15.00; Dr. Schaffer Allentown, Pa. \$5.00; Holy Trinity Luth. Church Young Ladies Bible Class Bethlehem, Pa. \$5.00; Dr. P. A. Laury, Bethlehem, Pa. \$1.00; N. N. Bethlehem, Pa. \$4.00.

EGYHÁZI ÉLET

WINDSORBAN (Ontario) nemzetközi műsort mutattak be az ottani nemzetiségek. A szíriai, ukrainai, német, angol kínai s néger népcsoportok között a magyarok is képviselve voltak. A magyar programot a Y.M.C.A. International Night műsorának keretében a windsori evangélikus és református egyházak Nt. Papp János Lászlóné és Nt. Dr. Molnár Jenőné készítették elő. Székely táncot táncolt Hoczy Imre. Magyar népdalokat énekelt Antal Julia. Magyar táncot jártak: Pulinyi Nelly és Varga Béla, Szemere Emma kísérté zongorán. Magyar népdalokat énekelt Nyáriné, Kerekes Emma detroiti énekművésznő. A magyar csoport száma alatt a színpad háttérét az evangélikus egyház díszes magyar zászlója díszítette, melyet nagybányai vitéz Horthy Miklós Magyarország kormányzója adományozta a windsori ev. gyülekezetnek. — PITTSBURGHBAN — az egyház statisztikusa jelentése szerint — április hó elsejével bezárólag a borítékrendszer előírányzott bevétele 731 dollár és 75 cent volt. Ebből az összegből április 1-ig befolyt 604 dollár és 21 cent. — Az Oltár-Egylet új tagja a pittsburghi egyházban Petró Istvánné, akit a fogadalm letéte után sokan melegen üdvözölték. — DETROIT, MICH. — Adótságtörlesztésünk. — Egyházunk 25 dollárt törlesztett a parókiát terhelő 400 dolláros adósságból s azonkívül kifizette az összes hátralékos kamatokat is. összes banki adósságunk eszerint mindössze 375 dollár. Megjegyezni kívánjuk, hogy a banki kötelezettségeink rendezésére női oltáregyletünk 50 dollárt adományozott az egyháznak, amit e helyen is hálásan megköszönünk. — Oltáregyletünk rendezésében színrekerült Szalóki Elek kitűnő háromfelvonásos színműve: "Parasztzivek" tanyai történet. A legnagyobb és legnehezebb szerepet Rosta Sámuelné játszotta Zsófi cseléd szerepében. Rostáné régi erőssége a lutheránus egyház műkedvelő gárdájának s ez alkalommal is teljes mértékben beváltotta a hozzáfűzött várakozásokat. Méltó partnerei voltak: Ifj. Koncz János, ifj. Lada István, Berna József, ifj. Blatnik István és ifj. Juhász János, míg a többi szerepekben: id. Gallovics Bálint, Svendor Jánosné, Gajdos Józsefné, ifj. Vigh István, Pintér Eszter, Bertalan Margit és ifj. Svendor János adták tehetségük legjavát. Jusztin János ügyesen helyezkedett bele az együttesbe mint viharcsináló és klarinétos. A rendezést nagy hozzáértéssel és szakavatottsággal Horvát Lajos, a veterán szindarab-rendező végezte, míg a sugás nehéz és fárasztó tisztét Nt. Becker Jakabné töltötte be. A bál és színelőadás sikere érdekében mindent elkövetett Vigh Istvánné és Sztanek Mihályné, akik a rendezőség élén állottak. Az anyagi siker 71 dollár volt. — BETHLEHEMI egyházunkban Kiss Katalin került újra a kórházi ágyra. Operáción esett át s hála Istennek, már teljesen felgyógyult. — PALMERTONBAN Kovács Lajosné betegeskedik s orvosai tanácsára a palmertoni kórházban keres gyógyulást. — NEW BRUNSVICK-I ev. egyházban Konfirmáció volt pünkösdkor. Konfirmáltak nevei: Varga Jolán, Luczu Ilona, Németh Erzsike, Novák Aranka; Szabó Árpád, Szabó János, Vasváry Miklós, Benczik Béla és Luczu Lajos. Adományok: Novák Jánosné \$2.00, Molnár Sándor \$2.00, Varga M. Sándor \$5.00, Vasváry Miklós \$5.00, Németh István \$3.00, Benczik István \$2.00, Takács Lajos \$5.00, Szabó Árpád \$3.00, Luczu Lajos \$2.00, Prászl Antal

\$2.00, Mesteri Lina \$1.00, Molnár Viktorné \$1.00. Az oltárt virággal díszítették: Benczik Istvánné, Takács Lajosné, Szabó Árpádné, Luczu Lajosné, Németh Istvánné, Novák Jánosné, Varga Sándorné, Vasváry Miklósné, Mészáros Károlyné, A jószágcs Isten áldja meg a jószívű adakozókat. — TORONTO, ONT. — Lélekemelően szép ünnepi istentisztelet keretében avatta fel új tempomhelyiségét fennállásának elsőéves évfordulóján a torontói evangélikus egyház népe. A gyönyörű kis templomhelyiséget zsúfolásig megtöltötte az ünnepelő közönség és áhítatos örömmel adott hálát Istennek, mert hiszen elsősorban övé a köszönet, a fála és a dicsőség. Örömtől és boldogságtól ragyogott a hívek arca, hogy immár egy rövid és leforgása után elérhette azt, hogy istentiszteleteit a saját maga által rendezett magyar templom helyiségében végezhesse. Az ünnepi istentiszteleten Rev. J. Reble hamiltoni püspök ur, — az Evang. Lutheran Synod of Canada, valamint a First. Lutheran Church mint saját egyháza képviselőjében megjelent Rev. A. Grunwald torontói angol lelkész: Rev. J. Saarinen a torontói finn és Rev. J. Bondo a torontói dán evang. egyház képviselőjében, akik a Synodus üdvözlését tolmácsolták. Levélben üdvözölték az egyházat. Rev. J. Reble hamiltoni püspök, Nagytiszteletű Papp János windsori magyar és Rev. E. Huenergard Maple, Ont., angol evangélikus lelkészek. Adományok: özv. Tóth Mihályné és Tóth Etelka, négy drb. igen szép gyertyatartót gyergyákkal az oltárra, Süle Józsefné, Thomay Jánosné és Tóth Etelka egy gyönyörű kézimunka oltárterítőt. Thomay Árpád egy "az Utolsó vacsora" című szép oltárképet, Hornyánszky Miklós festőművész öt drb. értékes képet és kettő drb. könyvet, az Anglikán egyház az oltárt. Az egyház Nőegylete egy kézimunka Urvacsorakészlet terítőt, az ablakokra függönyöket és a templomba szőnyeget; Pólik András és neje virágokat az oltárra, — a német ev. Egyház szükeket adományoztak. Az Urvacsorához szükséges bort Bán József és neje valamint Baglyás testvéreink adományozták. Az oltáralapzatot elkészítette az egyház gondnoka Rauchbauer János, mindenemű munkálatoknál segítségére voltak az egyháznak a templomberendezését illetőleg: Rauchbauer Jánosné, Horváth Mihály, Papp László, Bán József, Márkus Ferenc, Süle József, Szemerédy Ferenc; Goldberger István és Radics testvéreink. Ugy az adományokért valamint a nemes munkálkodásért ezután is köszönetet mond az egyház. — AKRON, OHIO. — Változás a lelkész személy körül. A nyári hónapokban, június hó első vasárnapjával kezdődőleg a lelkész személyében változás fog beállni. Ugyanis az Ohio Zsinat szuperintendensi hivatala egy theológust, Cand. Turcsányi Gyula theológust fogja az akroni gyülekezetbe helyezni, hogy a vasárnap délelőtti istentiszteleteket végezze és ugyancsak a gyermek k. n. ári oktatását irányítsa. — Banketti beszámoló. — Április hó 8-án a gyülekezet a délelőtti istentisztelet után bankettet rendezett, mely úgy erkölcsileg mint anyagilag szépen sikerült. Az egyház vezetősége ezuttal is köszönetet mond az Ev. Oltáregylet tagjainak az isletes ételek elkészítéséért. A banket alatt Fodor Oszkár művészi zongorajátékával és Papp István énekszámaival gyönyörködtették a közönséget. DETROIT, MICH. — Barátai kívánságára és néhány tekintélyes magyar ember óhajára beleegyezett Becker Jakab

detroiti magyar evangélikus lelkész abba, hogy az őszi választások alkalmával Michigan állami képviselőnek jelöljék a demokrata párt választási listáján. Nt. Becker Jakab, az Erős Vár társszerkesztője, a detroit-i magyar közéletnek régi, közismert tagja. A detroit-i magyar lutheránus egyháznak alapító lelkésze és minden magyar közügynek páratlan önzetlen és lelkes harcosa. Mindenképen megérdemli a magyarszármazású amerikai polgárok támogatását. — Esketés. — Május hó 12-én szombaton esküdött egymásnak örök hűséget templomunkban Földy János és Kása Juliska. — Hétfőn pedig Korchuk Edward és Bakes Irén ifju testvéreink kötöttek házassági frigyét. — PITTSBURGH, PA. — Junius 3-án volt a pittsburghi egyház alapítási ünnepélye. Az oltári szolgálatokat Dr. J. J. Myers szuperintendens végezte, míg az ígét Nt. Dr. Stiegler Ernő bethlehemi evangélikus lelkész hirdette. A Közép Konferencia nevében Nt. Maxwell Dávid beszélt, tolmácsolván a püspökség jókívánatait is. Ígét olvasott Turcsányi Gyula másodéves teológus. Az Istentisztelet keretében szólót énekelt Kardos Lenke, Molnár Gizella orgonakísérete mellett. A lelkiekben gazdag és felemelő templomi ünnepély után az egyház iskolatermében az egyházd gondnoka Kardos József üdvözlő szavak után az asztali áldás elmondására Dr. J. J. Myers, szuperintendens kérte fel. A vacsora után Dr. Gömöry Sámuel, közkezdvelt magyar orvos, az est toasztmestere emelkedett szólásra, méltatván az est jelentőségét. A lelkipásztorok közül üdvözlő beszédet mondtak: Nt. Maxwell Dávid, a Közép Konferencia elnöke, Ft. Dr. Komlóssy Miklós a pittsburghi Szent Anna római kath. hitközség szeretetnek örvendő plébánosa, a a greenfieldi gör. kath. egyház népszerű lelkipásztor Ft. Kozák István, végül Dr. Stiegler S. Ernő a banket ünnepi szónoka, ki beszédének mély tartalmával mindenkire mély hatást gyakorolt. Egyházaik üdvözlését tolmácsolták: Pfeiffer János, az akroni evangélikus egyháztól, Kovács György a helybeli református egyháztól, Bánó Gyula a homesteadi gör. kath. egyháztól. Üdvözlőket tolmácsolják: Dr. Szabó homesteadi magyar orvos, Petrovics Milán pittsburghi magyar festőművész. Egyleti képviselőben üdvözlő szavakat mondtak: Révész Elek a McKeesporti Magyar Társaskörtől, Csizy Józsefné a Pittsburg és Környéki Magyar Női Betegsegélyző Egylettől, Béres István az Öreg Amerikásoktól, Csizmadia János a Homesteadi Ref. Betegsegélyző Egylettől. A Pittsburgi Magyar Társaskör és a Magyar Szoba mckeesporti Női Bizottsága szintén képviseltette magát. Pillischer István a budapesti konzervatóriumnak volt tanára Róth Elemér zongorakísérete mellett magyar motívumokat adott elő Brahmától és Lisztől Katrincák János gör. kath. tanító kislány egy ügyes paródiát adott elő az orvosról. Bugár Ida Simpf József zongora kísérete mellett énekelt és Waltner Katóka, nővére Margitka zongorakísérete mellett akrobata táncot mutatott be. A Petrovics Milán festőművész által adományozott festményt A. Ruston nyerte meg a 708-as sz. jegygyel. Ifj. Molnár József által adományozott tásztát Molnár András, a Holéczy Sámuelné által adományozott tárgyat pedig Mikulás Jánosné nyerte meg. A felszolgálatást a Hazelwoodi és a North Sidei Luther Ligák tagjai közösen végezték. A főzést az egyház asszonyai végezték, a rendezést erre a célra kinnevezett bizottság. Számos természetbeli és pénzbeli adakozás is történt, melyeket azonban később fog nyugtázni az egyház. A rendezés munkáját a következő bizottság végezte: Molnár András gondnok, Nagy Béla, Liszka György, ifj. Molnár József, Molnár Imre, Tóth Béla; Molnár Zoltán. — DETROIT, MICH. — Mint az előző években, most is a Vértess-farmon tartotta meg nyári kirándulását női oltáregyesületünk. A piknik anyagi jövedelme \$82.87-et tett ki. A szép eredményt a következők áldozat-

készsége tette lehetővé. Stanek Mihályné, Hollós Istvánné Vigh Istvánné, Rosta Sámuelné, Győri Lajosné, Kovács Józsefné; Pusztai Istvánné, Erdélyi Sámuelné, özv. Csapó Károlyné, Koncz János, Svendor Jánosné, Sluk Róza, Bertalan Jánosné, Varga Imréné, Kozma Imréné, Kocsi Antalné, Borbély Mihályné, Várady Gusztávné, Sofráncó Andrásné, Peztké huscég, Nagy Dánielné, Papp Ferenc és ifj. Papp Ferenc. A bálelnöki tisztséget Németh Sándor töltötte be nagy buzgalommal, akinek oldala mellett hűséges segítőtárs munkálkodott. Ugy a rendezőség tagjai, mint a buzgó adakozók őszinte és hálás köszönetet érdemelnek. A zenét Demeter András és zenekara szolgáltatták. A piknik összes bevétele volt \$221.85, a kiadás \$138.93, a tiszta maradvány pedig \$82.87. — Esküvő. — Nagy Mihály és Kovács Julia csütörtökön, május 17-én kötöttek házasságot. Tanuk voltak Székely Imre és Székely Ilona. — WINDSOR, ONT. (Canada.) Esküvő. — Kirst Ferenc, ujbértási születésű hittestvérünk örök hűséget esküdött a magyar ev. templomban május 24-én, pünkösd hétfőjén Wunsch Anna szárcsai születésű hajadonnak. Az esketési szertartást német nyelven a magyar ev. lelkész végezte. Ezzel az esketéssel kapcsolatosan örömmel jelentjük, hogy a fiatal pár önként reverzálist adott arra, hogy a házasságból származó gyermekek evangélikus vallásban lesznek felnevelve. Bár minden ev. testvérünk komolyan ragaszkodna a hitéhez s a házasságkötéskor sem feledkezne meg arról, hogy evangélikus valláshoz feltétlenül ragaszkodnia kell. Tanuk voltak: Stieb Henrick valamint Wunsch János. A házasságszerző Isten adjon igaz boldogságot az új párnak. — Szinodusi közgyűlés. —

Ez évben a canadai szinodus Morrisburgban tartja évi közgyűlését. A morrisburgi közgyűlés alkalmával Rev. Dr. F. Knubel ünnepélyes keretek között felavatja a canadai 150 éves Lutheránizmus emléktábláját. A windsori gyűlékezetet Papp János László lelkész és Kirst Henrik presbiter fogja képviselni. — Születések. — Madács Mihályné, szül. Turcsányi Mária május hó 19-én egy egészséges leánygyermeknek adott életet. A Madách családban immár négy gyermek mosolya örvendézteti meg a boldog szülőket. — Major Pálné, április hónapban egészséges leánygyermeknek adott életet. Majoroséknál három gyermek teszi boldogabbá a családi életet. Isten gazdag áldását esdjük ez újszülöttekre és a boldog szülőkre. — PASSAIC — egyházunkban gyöngyvirág bál volt, melyet az egyház ifjusága rendezett a Peoples Bank felett levő helyiségben. Passaic és vidéke magyarsága szép számban képviseltette magát a mulatágon. A tiszta jövedelem az egyház pénztára javára fordítatott. — MONTREAL, QUEBEC. (Canada) — A montreali egyház agilis lelkésze Nt. Szebik Károly áldásos missziói munkát végez az ottani magyar és szlovák kolónia evangélikussága közt. Egyházának vezetősége: Gondnok: Jankó János; Pénztáros: Török Imre; Jegyző: Kovács József; Segéd-jegyző: Németh Ferenc; Presbiterek: Borbély Péter, Domik János, Kozsár Lajos, Lisacsek József, Pécsy Gyula, Strigner Pál, Strecko István, Leonard Gyula, Kovács József és Várady Ferenc. Egyháztanács gyűlése minden hónap első vasárnapján van. Bogár András és családja elköltözött körünkől s valószínűleg hosszabb időre. Farnot béreltek s ott próbálnak megfelelően elhelyezkedni. Bogár András egyházunk pénztárosa volt s igen hitbuzgó evangélikus. Látékben együtt leszünk ezután is. — Nagy József testvérünk szintén farnot vett Pinewood, Ontarióban s Isten áldását kérjük rá és kedves családjára. Kívánjuk, hogy boldoguljanak új munkaterükön. — Klimó Margitkát, egyházunk egyik derék családtagját elütötte az autómobil s most a Royal Viktoria Hospitalban apolják. — Kalugyer Istvánné montreali hittestvérünk lábával a General Hospitalban keres gyógyulást. — A kis Kuján Dániel szintén a Royal

Viktoria Hospitalban fekszik. Forró vízbe esett s súlyos sérüléseket szenvedett. — **BUFFALO JUBILEUM.** — Buffalo város magyar közönsége május hó 20-án, Pünkösöd vasárnapján nagy lelkesedéssel ünnepelte meg a "Church of Our Savior" magyar ág. hitv. evangélikus Egyház fennállásának 20 éves jubileumát. Az ünnepi szent beszédet Rev. S. Ruzsa, oberlini, O., lelkész tartotta. Beszédjében kifejezte a jubileumi ünnep jelentőségét, jelezve azt, hogy lelkes és kitartók voltak a követők, mert csak az az egy tudja megmagyarázni azt, hogy ez a maroknyi nép ma büszkén nézhet vissza templomának 20 éves, sokat szenvedett, de dicső múltjára. Rev. J. Sahner Blank, a Redeemer Church lelkésze gyönyörűen kifejezésre jutatta a hitnek és a templomnak a szükségességét, kérve a hiveket, hogy csak egy kapocs van, amely egyesegyedül képes őket szilárdan összetartani és ez nem más mint a szeretet kapcsa ezt ápolják és élésszék. Rev. Dr. Henry J. Pflum a Holy Trinity Church lelkésze hasonlóképp szép és lelkésítő beszédet mondott, amelynek minden szava csak buzdítólag hathatott mindenkire. Este banket volt a templom bémentjében. — **DETROIT** egyházunkhoz tartozó Koncz János május hó 19-én vezette oltárhoz Clevelandban Simon Klárikát. Esküvő után a fiatal pár Detroitba tért vissza, ahol meg is telepszene s ahol tiszteletükre nagy lakodalmat tartottak az ev. templom alatti helyiségben. Sok boldogságot kívánnunk fiatal hittestvéreinknek. — **DETROIT, MICH.** — Nyári magyar iskolánkban a tanítás június 4-én kezdődik és két hónapra át, vagyis július végéig tart. Beiratkozni bármikor lehet a parókián, vagy a templomi istentiszteletek után.

A tandíj 50 cent egy hónapra egy-egy gyermek után. — Betegsegélyző egyesületünk június 17-én, vasárnap tartja évi piknikjét a Dix Roadon levő "Zöld Vadász" farmon. Egyesületünk évi piknikjére ezúton is felhívjuk az egyleti tagok és az érdeklődő közönség szíves figyelmét. — **Keresztelés.** — A múlt vasárnap kereszteltük meg templomunkban Takács János és neje, született Berta Ethel május 11-én született fiacskáját János Jenő névre. Keresztszülei Berta Gábor és Takács Mária. — Egyházunk évi nagy piknikje július hó 4-én lesz. Most csak egynapcs pikniket tartunk a megszokott helyen a Telegraph Road melletti Vértés-féle farmon. — **Lelkészünk kinevezése.** — Gyülekezetünk lelkészét a minap hivatalosan értesítették arról, hogy az amerikai közegyház (United Lutheran Church of America) michigani egyházkerületének végrehajtó bizottsága kinevezte őt a lelkes nyugdíjintézet egyik igazgatósági tagjává. Lelkészünk természetesen örömmel fogadta el a megisztelő megbízást. — **Zsindelyezik a parókiát.** — Parókiánk megrongált tetőzetének ujrászindelyezését határozta el egyházunk legutóbbi gyűlése. A zsindelyezési munkára árlejtést hirdettünk s a legmértányosabb ajánlat benyújtóját bizzuk meg a munkával. — **PALMELTONI** egyházunkban a pünkösdi ünnepek alkalmából a következő adományok folytak be: Szukics Miklós 50c, Hári Lina \$1.00, Mrs. Kovács és családja \$1.00, Jósár János \$5.00, perse y \$3.56. Ezen pünkösdi adományokat az egyház lelkésze kapta ajándékba. Isten áldása legyen a nemes szívű adakozókon. — **ALLENTOWNBAN** a St. John Lutheran angol egyház egy 200,000 dolláros remek szép templomot épít, amelynek egyik szárnyépületében az allentowni magyar-vend egyház számára egy 200 személyt befogadó kápolna is épül. Nagyszerű alkalom az ellentonwi ev. hittestvérek számára. — **MONTREAL, QUEBEC.** — Gyülekezeti tagsági díjakat fizettek: Strecko István 75c, Strigner Pál 25c, Szebik Károly 25c, Kalujder István 25c, Domik János 25c, Pécsi Gyula 1.50, Kozsár Lajos 25c, Nagy József 50c, Raskó Lajos 50c, Gajda Andrásné 1.00, Kovács Márton 50c, Németh Ferenc 1.00, Jankó János 25c, Várady Ferencné 25c. — **BETHLEHEM, PA.** — Évforduló. — Ma-

gyar egyházunk felavatásának 4-ik évfordulóját ünnepeltük május 30-án Dedication Day-kor. Az istentiszteleten részt vett az egyház egyik alapító lelkésze is, Dr. Stiegler S. Ernő bethlehemi ev. lelkész, aki az oltári funkciót végezte. Az ünnepi szónok Nt. Brachna Gábor new yorki lelkész lett volna, ha pontos megérkezése elé akadály nem górdult volna. Így az ünnepi beszédet az egyház lelkésze tartotta meg. Rev. Ormay beszéde után felszólította a közben megérkező Nt. Brachna Gábor lelkész urat, hogy mondja el ünnepi beszédét. Brachna lelkész ur magas szárnyalású beszédében emlékezett meg az egyház vezetőségének, va' am'nt az egész egyháztagságnak heroikus munkájáról, melyet az egyházban végeznek, s nagy örömeinek adott kifejezést, hogy az egyháztagok példás testvéri szeretetben élnek s nemcsak a gyönyörű templom, de a felépített lelki templom is nagyszerű tanubizonyosság a mellett, hogy a bethlehemi gyülekezet példás gyülekezet, amelyre büszke lehet minden evangélikus nemcsak itt, de az óházában is. Beszéde nagy hatást tett s mély nyomokat hagyott a gyülekezet tagjainak lelkében. Beszéde után a new yorki magyar ág. hitv. evangélikus egyház üdvözlétét s jókívánságait töl-mácsolta. Istentisztelet után nagy ünnepi bankett, mely után még nagyobb piknik következett. — **Keresztelés.** — Múlt vasárnap részesült a keresztelésben Segesdy Imre és Gardner Fány újszülött kisfiacskája aki a keresztelésben James Sharles nevet kapta. Keresztszülők voltak: Miss Helen Segesdy és Ifj. Szalay István. Isten gazdag áldása legyen az újszülöttn. — **WINDSOR, ONT. (Canada)** — Istentiszteletek. — Junius, Július és augusztus hónapokban reggel 10 órakor kezdődnek. — Májusi adományok nyugtázása: Szilveszter Gyula \$3.00, Lancia János 50c, Lehoczky István \$1.00, Büti Gyula 50c, özv. Varga Béláné 50c, Mihalovits István \$1.00, Segyő Sándor \$1.00, Kirst Henrik 25c, Szabó Gusztáv 50c, Szabóné, Kirst Klári a lelkész részére \$2.00, Rajki József \$1.00, Diószeghy Sándorné \$1.00, Medvegy András \$2.00, Gubicza Gyulané 25c, Ferenczi György 25c, Rossner Jenő \$1.00, Andók István \$1.00, Pavlinyi János 50c, Papp János László lelkész \$1.00, Kiss Dorotya 25c, Grauzer Árpád \$1.00, Kankula András \$1.00 — **AKRON, OHIO.** — Az akroni gyülekezet a nyári hónapok alatt Turcsányi Gyula canadai theologus szolgálja ki. Az istentiszteleteket eddig Nt. Leffler Andor pittsburghi lelkész testvérünk végezte este. Az istentiszteletek ezután délelőtt lesznek. A helyettesítő lelkész növendék ezúton is kéri az akroni hittestvéreket, hogy az istentiszteletre minél nagyobb számban jöjjenek el. — Nyári magyar iskola is esz Akronban, ahol a gyermekek magyar írást és olvasást tanulnak s vallásoktatásban részesülnek. Minden evangélikus szülő küldje el gyermekét az egyház iskolájába. — **MONTREAL, QUEBEC.** — Május hó elején szeretet csomag érkezett New Yorkból, melyben 140 font sulya ruhanemű volt, amelyet az inségesek közt osztottunk ki. Rev. Kropp ev. lelkész ur küldte. Áldja meg érte az Isten. — **KLET-KANADA** ág. hitv. ev. ifjúságának Montrealban volt konferenciája május hó 24-én, amelyen a montreali magyar ev. egyház fiatalisága is képviseltette magát. — **Ajándékok.** — Négy vaskos kötet könyv, Szalay-Báráthy: A Magyar Nemzet Története, érkezett a montreali magyar ev. ifjúsági kör részére. Pembroke, Ontarióból Mrs. Smith szül. Ségel Hermina nővérünk ötven darab könyvet küldött ifjúságunknak. — Az American Bible Society montreali titkára Mr. Dowson Bell magyar és szlovák bibliákra \$5.00 adományozott. A jószívű adakozót szereti az Isten. — **BETHLEHEM, PA.** — Jól sikerült az Anyák napi műsoros esténk. — Anyák Napját egyházunkban május hó 20-án ünnepeltük meg műsoros este keretében. Az estét az egy-

(Folytatás a 14-ik oldalon)

HALOTTAINK

BETHLEHEM, PA. — Nagy részvét mellett temettük el az egykorán elhalálozott Smutzer János hittestvérünket. Szombaton délelőtt gyülekeztünk össze a gyászházban, délelőtt 10 órakor. Rövid szertartás után megindult a sok kocsiból álló temetési menet a templomból ahol a gyászistentisztelet végbe ment. Templomunkat zsúfolásig megtöltötte a gyászoló közönség s szem szárazon nem maradt fiatal testvérünk bucsuzásánál. A templomból a hellertowni temetőbe kísértük ki fiatal testvérünk földi maradványait, ahol örök nyugalomra helyeztük. Adjon a Mindenható Isten korán elhunyt porainak az anyaföld ölében csendes nyugalma, lelkét dicsőítse meg az örökkévalóságban. Megszomorodott szívé szüleinek és testvéreinek, valamint rokonainak nyújtson a Krisztus ígérete és Benne való hitünk vigasztalást és megnyugvást ezen a földön. Legyen emléke áldott.

PALMERTON, PA. — Május hó 9-án, szerdán délután temettük el Palmertonban a fiatal Hány Józsefet, aki rövid, de súlyos betegség után jobbélre szenderült. Vakbélbántalmakkal került a műtő asztalra, de az operáció már nem segíthetett, mert az orvosok véleménye szerint, késő volt. Özvegy édesanyja s testvérei siratják és gyászolják. Temetésén megjelentek Bethlehemtől: Bujcs Józsefné, Nagy Dávidné, Kaki Sándorné, Kovács Péterné s Nt. Ormay Jánosné.

DETROIT, MICH. — Horváth Pál, Alsó-ság, Vasm. testvérünk szívizélhűdés következtében 63 éves korában meghalt szombaton Milan, Mich. mellett levő farmotthonában. Temetése nagy részvét mellett kedden délután ment végbe templomunkból a Woodmere temetőbe.

Tóth Kálmánné, szül. Kondás Rozália május 24-én, csütörtökön éjjel szívizélhűdés következtében hirtelen meghalt 40 éves korában, boldog házasságának 13-ik esztendőjében. Temetése május 28-án, hétfőn délután ment végbe a lutheránus egyház szertartása szerint a Thaddeus Street 8918 számú alatti gyászházból a Woodmere temetőbe. Az elhunyt a hevesmegyei Vécs községből került Amerikába. Rev. Becker magyar evangélikus lelkész végezte a gyászszertartást s a temetést Molnár János temetkezési vállalata rendezte.

Krompácher Ferdinándné, született Spolár Mária május 23-án, szerdán este 9 órakor a Receiving kórházban szenvedett. A szerencsétlen asszony nyolc év óta súlyos beteg volt, ami életuntá tette s egy önfeladt pillanatban világitógázzal megmérgezte magát. Férjét 1925-ben vesztette el, aki szintén hosszú betegség után halt meg. Krompácher-né 1886. május 27-én született a zalamegyei Alsó-Domboru községben. 1913-ban jött Amerikába s 1919 óta detroiti lakos volt. Temetése a Wildemere Street 15823 száma alatt levő gyászházból szombaton délelőtt ment végbe. Nt. Becker Jakab lutheránus lelkész mondta a halotti bucsuztatót s a temetést Biczó Ferenc rendezte. A megboldogultat gyászolják fia Spolár János és neje, született Schultz Bernice, valamint a közelebbi és távolabbi egyéb rokonok.

Benyó Pál, aki a gömörmegyei Harkács községből vándorolt ki Amerikába április 18-án, Roulo Ave. 3249 szám alatt Dearborn-ban levő lakásán öngyilkosságot követett

el. Az életunt magyar ember szíven lötte magát és rövidesen ki is szenvedett Tettének okát senkisémm tudja, csak sejteui lehet, hogy a nyomasztó gazdasági viszonyok vették el a szerencsétlen ember életkedvét. Az öngyilkos magyar ember először Cleveland, Ohio-ban telepedett le, ahol 16 évet töltött el. Amerikai tartózkodásának utolsó éve alatt pedig állandóan Dearborn-ban lakott. Mindössze 54 évet élt, s tragikus halála boldog házasságának 30-ik évében következett be. Temetése nagy részvét mellett a detroiti magyar lutheránus templomból ment végbe szombaton délután. Nt. Becker Jakab lelkész végezte a gyász szertartást. Az életunt magyar kihült porait a Woodmere temetőben helyezték örök nyugalomra. Felcséjén és gyermekein kívül kiterjedt rokonsága és a jóbarátok sokasága gyászolja.

HALOTTI MEGEMLEKEZÉS. — A gyászoló család kívánságára pünkösdi istentiszteletünk alkalmával megemlékeztünk néhai Lampert Ferenc testvérünkről, akinek ekkor volt elhalálozása harmadik évfordulója. — Ugyancsak belefoglaltuk imáinkat Maljurek Józsefné, szül. Lampert Karolinát, aki husvétkor halt meg Wisconsin államban a sheridani kórházban. Maljurekné mindössze 30 évet élt. Gyülekezetünkben nőtt fel s itt is konfirmálkozott. Tizenkét év óta volt férjével s két árva gyermeket hagyott maga után. Hat év óta tüdővészben szenvedett, s betegségére keresett gyógyulást férje családja farmján. Öszinte részvételünk veszi körül a gyászolókat.

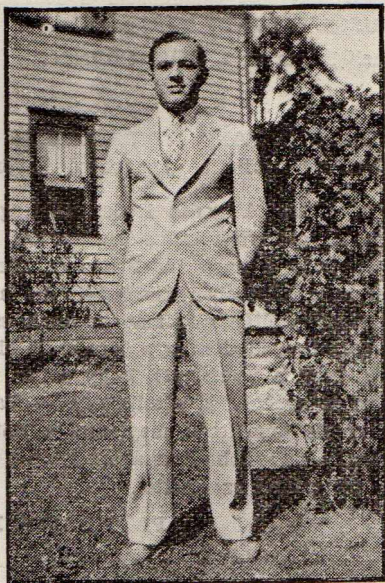
BETHLEHEM, PA. — Benkó Kálmán és neje szül. Bogár Della kis ujszülött fiacskáját Kálmán Donné, elszolitotta az Ur akarata a szülők szerető karjaiból. —

Május hó 28-án Kolmán Mária a St. Luke's kórházban végzett súlyos műtét következtében elköltözött az élők sorából. Siratja őt szerető férje s 8 gyermeke. — Adjon az Ur békés pihenést a földi hantok alatt. —

EGYHÁZI ÉLET

(Folytatás a 13-ik oldalról)

ház lelkésze Rev. Ormay nyitotta meg rövid üdvözetet el. A műsor: a következők szerepeltek: Az ünnepi felolvasást Nt. Ormay Jánosné tartotta. Szavaltak: Ifj. Hegyi Ferenc, Sráj János, Nagy Róza, Csengető Vilma, Ormay Éva, Varga Etel, Szalay Irén, László Károly, Kardos Helen, Bosák Lajos, Bosák Irén és Gizella, László Julia, Sánca Irén, Sánca Etelka valamint az ifjuság énekkara. Egyfelvonásos carabunknak címe volt: "Helyszini szemle" szereplők: Jerábek Géza, Beer Lajos, László József, Hegedüs Lajos, László János és Tamásik Mihály. A fiúk jól játszottak s mindenkit meglevették. A konyhán kiszolgáltak: Sánca Józsefné és Kaki Sándorné, a pénztárnál volt Hanzlik Pali, Dolgoztak még: Kaky Sándor, Balázs József. Adakoztak: Kovács Péterné. — Szalay György balesete. — Sajnálatos baleset érte egyházunk egyik presbiterét Szalay György testvérünket. A Bethlehem Steelben munkaközben egy darab súlyos vas a lábfejére esett s csonttörést szenvedett. Jobbulást kívánunk neki mindnyájan. — **A BETHLEHEMI VEND EVANGÉLIKUS EGYHÁZ HIREI.** — Esküvő. — Május hó 13-án Duga R. István, allentowni lakos örök hűségét esküdött Kereszmar Mary bethlehemi hajadonnak. — Junius hó 2-án, Mörccz Károly és Alma Gubics, továbbá Siftár Károly és Margaret L. Kaeppl esküdtek örök hűségét. — Szindarab. — Május hó 29-én a Vend Evang. egyház ifjusági köre nagyon szép eredményel telt ház előtt adta elő "Elmer gets a break" című zenés vígjátékot. — Piknik — Junius hó 17-én a vend evangélikus egyház Missziói Nőegylete szép sikerű pikniket rendezett, melyen közel 500 vendég volt jelen. A piknik úgy anyagilag mint erkölcsileg nagy siker volt.

GYÁSZJELENTÉS.

Alólirottak mély fájdalomtól megtört szívvvel, de a jószágos Isten akaratában megnyugtatótt lélekkel tudatjuk, hogy felejthetetlen drága, jó fiunk, illetve kedves testvérünk

SMAUZER JÁNOS

életének legszebb tavaszán: 21 éves korában egy végzetes baleset folytán 1934 május 2-án hirtelen elhalálozott. Temetése május 5-én volt.

Az elhunyt ravatalára virágot helyeztek:

Édes anyja, édes apja és Testvérei, továbbá Páfi István és családja, Chicago, Ill., id. Horváth János és családja, ifj. Horváth János, Horváth József, Norwalk, Conn., Bethlehemből: Jáger Ernő, Kovács Imre és családja, Liszkayné és családja, Zámbóné és családja (Miller Hights) a Pektor Család, Horváth Péter

Edward Bryfogle, Dick Bryfogle, Kindred és családja, Fortosics Testvérek, Night Shift, Empl. 20th Cent. — **HALOTTVIVŐK VOLTAK:** Jáger Ernő, Leibensberger Francis, Ross Lajos, Ross György, Bishop Pál, Torkos János, Burkos Béla, Kula József. — **KOSZORUS LÁNYOK VOLTAK:** Ormay Éva, Kovács Juliska, Gál Juliska, Stadler Teréz, Stadler Margit, Smatzer Rózi, Pektor Etel, Macsi Juliska, Pizaro Violet, Böröczki Anna.

KÖSZÖNETNYIVÁNITÁS

Külön is köszönetünket fejezzük ki Nt. Ormay János ev. lelkész urnak a gyönyörű gyászszertartásért, valamint mindazoknak, akik felejthetetlen halottunk rovatalára virágot helyeztek, a temetésen gépkocsijaikkal megjelentek, továbbá akik a gyász napjaiban és a temetésen vigasztalásunkra és tiszteletünkre siettek, ez uton mondunk köszönetet.

Isten az ő végtelen jószágával fizesse meg mindenkinek az irántunk tanusított jóindulatát!

A GYÁSZOLÓ CSALÁD: SMAUZER MÁTYÁS és NEJE szül. FABIÁN LIDIA MARIA és LIDIKE testvérei, valamint e'öbbi férje: PUSKAS ISTVÁN és fiacskájok: SANYIKA.

UJ NEMZEDÉK

PITTSBURGH, PA. — A hazelwoodi és North Sidei Ifjuság! Egyetek közösen rendeztek egy szindarab estét, melyen három egyfelvonásos kerül előadásra. Szinre kerül: "Fáni orvossága", melyben szerepeltek Jeremiás Vilma, Németh József, Holéczy Irma, Jeremiás Károly és Holéczy Sámuel ifj. — "Kedden délután", melyben szerepeltek Tóth Béla, Kozma Margit, Molnár Rudolf, Kozma Kató és Simon József ifj. — "Tóni borotválkozzál meg". Szerepeltek: Luska Elemér, Kozma Sárka, Molnár Gyula, Simon József, Kozma Kató, Diszpiter Zsuzsika, Molnár Gizella és Molnár Béla. — Mindhárom darab nagy tetszést aratott. — Luther Ligánk részt vett a Greater Pittsburgh Luther League Branch No. 7 tavaszi összejövetelén, ahol a Pittsburgh Synod püspöke Dr. Henry H. Ragger fog a több száz főnyi ifjusághoz szólan.

DETROIT, MICH. — Nyári magyar iskolában a tanítás június 4-én kezdődik és két hónapon át, vagyis július végéig tart. Beiratkozni bármikor lehet a parokián, vagy a templomi istentiszteletek után.

MONTREAL, QUEBEC. — Imádkozó gyermekeink. A vasárnapi iskolában már tudunk imádkozni — írja a montreali lelkész testvér. Mult vasárnap imádkozott Borbély Anna, Kocsis Mariska és Gabi. Megmondtuk a mennyei Atyánknak, hogy megkaptuk az ő szeretetének küldeményeit. Kértük, hogy ne engedje, hogy egy is közülünk oeteg legyen és hogy ne haragitsuk meg se a szüleinket se a tisztelendő bácsit. Kértük, hogy a jövő vasárnapon adjon napos időt, hogy kirándulhassunk Zakariás Béláékhoz s ott jól tölthessük el a vasárnapot.

A NÉGER rabszolgák közt 1713-ik évben, Szent Tamás szigetén Rev. Christian Fisher ev. lelkész volt az első miszionárius.

* * *

AZ ELSŐ amerikai árvaházat salzburgi evangélikusok alapították 1736. évben.

Nagyt. Becker Jakab

lelkész ur,

lapunk társszerkesztője, az amerikai magyar evangélikusságnak egyik uttörő lelkésze. — Detroitban állami képviselőnek jelölték.

ooo

AZ ERŐS VÁR VISZHANGJA

Egy clevelandi evangélikus testvérünktől kaptuk a következő sorokat. Egyszerű szavak egyszerű embertől s tiszta, egyházát itt idegenben forrón szerető szívből fakadó érzések:

SZERETETT KEDVES HITTESTVÉREK ÉS
LELKI TANITÓK!

Boldog öröm tölti el az én szívemet, amidőn e sorokat írom. Hisz oly jól esik a lelkemnek azt tudni, hogy az ERŐS VÁR evangélikus lapunk ismét megjelent s olvashatom azokat az áldott szavakat, amelyek vigaszt és erőt nyújtanak s vezetnek bennünket, hittünkben és szenvedésünkben megerősítenek.

Szívből kívánom s kérem a jó Istent, hogy legyen ez az evangélikus ujság a mi lelki életünknek mozgató ereje, hogy a zsoltárok írójával elmondhassuk: "Csak az Istenben nyugszik meg lelkem; tőle van az én szabadságom" (Zsolt. 62:2 v.).

Szívesen és szeretettel üdvözlöm az ERŐS VÁR minden egyes olvasóját s kérem evangélikus nő testvéreimet, hogy szerény tehetségünkkel segítsük ezt a nemes célu munkát.

Maradok hittestvéri szeretettel. Isten áldását kérem az ERŐS VÁR fejlődésére.

Cleveland, Ohio.

AZ ERŐS VÁRNAK EGY HITHÜ OLVASÓJA

***

Egy másik jóleső megnyilatkozás az ERŐS VÁR mellett a következő, többnek példát szolgáló öszinte pár sor, melyet egy new yorki evangélikus nőtestvérünk írt:

New York 1934 április hó 8-án.

NAGYTISZTELETÜ ORMAY JÁNOS
LELKESZ UR!

Hálás köszönetem óhajtom itt kifejezni, azért a szívességért, hogy az ERŐS VÁR evangélikus lapot nekem is kegyesek voltak megküldeni.

Mert én mint egyedül álló nő magam vagyok hivatva megkeresni a saját és sajnos mások megélhetőségét és így az Ur házába csak ritkán tudok eljutni. Nagyon örülök tehát, ha vallásos lapot kaphatok s ilyen mi evangélikusok is fenn tudunk tartani, mert ez által részesülhetek tanításokban és erősítést találhatok ezuton az Istenben vetett hitemben.

Köszönőtemmel itt küldök egy dollárt, mint előfizetési díjat.

Keresztyéni üdvözléssel

ÖZV. GOMBAS SÁNDORNÉ

101 Central Park. West
New York City.

NAGYTISZTELETÜ RUZSA ISTVAN amerikai magyar pioneer lelkész Oberlin, Ohioból a következő sorokat küldte: "Az ERŐS VÁR sikeréért imádkozom s Nektek szívből gratulálok." RUZSA ISTVAN.

U. I. Itt mellékelem az 1 dollár előfizetést.

***

NAGYTISZTELETÜ PAPP JÁNOS LÁSZLÓ windsori (Canada) ev. lelkész urtól a következő üdvözet jött:

"Kedves Kollega Uram! Fogadja legőszintébb gratulációm az ERŐS VÁR gyönyörű kiállítású husvétii számáért. Igazán meglepett, hogy a nagy indolencia és közömbösség mellett is ilyen szép köntösben köszöntött be hozzánk a MI LAPUNK. Hogy méltányolásomat ne csak szavakban fejezzem ki, idecsatoltan küldöm egy évre szóló előfizetésemet, két dollárt, azzal a reménnyel, hogy az év folyamán ezt még külön adományokkal is pótolhatom. — Vajha mindenki becsületesen és önzetlenül megtenné a kötelességét lapunkkal szemben! — További munkájára Isten áldását kérem s maradok, szolgatársi szeretettel,

PAPP JÁNOS LÁSZLÓ

ooo

Luther aranymondásaiból

Egyszer Justus Jónás egy előkelő meissenai nemesről beszélt Luther Mártonnak. Elmondta, hogy az a nemes ur éjjel-nappal csak azon törte a fejét, hogyan gyűjthetne halomra minél több pénzt és kincseket. Egyébként aztán semmivel sem törődött: a szent irásokat is csak becsülni tudta. Többek közt Frigyes János hercegnek, a szász választó fejedelemlennek is, aki vele az evangéliumi tanról sokszor váltott szót, egyizben ezt mondotta: "Kegyelmes uram, mi köze van az evangéliumnak felséged személyéhez!" Ekkor kérdé Luther Márton: "Korpa is volt ott?" És elmondott egy mesét az oroszról, aki az összes állatokat vendégségbe hívta. Nagyszerű lakomát csapott. A disznó is hivatalos volt. Mikor aztán a drága eledeleket feltalálták és a vendégek elé tették, megszólalt a disznó: "Korpát is kapunk?" No hát ilyenek a mai gyönyör és élvezet hajhászók. Mi prédikátorok a legjobb és legfelségesebb eledellel kínáljuk meg őket a templomban, kínáljuk nekik az örök üdvösséget, a bűnök bocsánatát és az Istennek kegyelmét s ők, — orrukat fintorgatják, aranyra éheznek. Kell is virág a tehénnek! Boldog ha szalmázhat.

Ilyen formán járt Ambrósius R. pap is. Mikor ő arra intette hivatottait, hogy szorgalmasan hallgassák az Isten igéjét, ezek azt felelték neki: "Hát bizony édes tisztelendő uram, elmennénk mi a templomba is, ha ott egy hatalmas sörös hordót ütné csapra s abból kínálgatna."

Ma is sokan így gondolkoznak.

ooo

Legyen munkatársunk minden evangélikus s terjessze az ERŐS VÁR-at.

AMERIKA PILSENI SÖRE A HIRES

VALLEY FORGE

melynek Bethlehemben

STEFKÓ TESTVÉREK

a képviselői

Ajánlják söreiket piknikekre, lakodalmakra s minden alkalomra. — Üveges sört kisebb mennyiségben is házhoz szállítanak. 834 Washington Ave, Bethlehem, Pa. Phone nappal: 488. Éjjel: 2245 vagy 4790-J.

Phone: 2414

A bethlehemi South Side legújabb modernül felszerelt virágüzlete

ARTISTIC FLOWER SHOP

738 E. Fourth Street Bethlehem, Pa. Dusan felszerelt virágüzletét a magyar és vend közönség szives figyelmébe ajánlja. — Lakodalmi csokrokban és temetési koszorukba speciálisták vagyunk.

A LEHIGH VÖLGYI MAGYARSÁG
EGYIK LEGKEDVELTEBB
ZENEKARA A

**HUNGARIAN ROYAL
ORCHESTRA**

KARMESTER: NAGY JENŐ

Ajánlják magokat piknikekre, lakodalmakba, névnapokra, bálakra, keresztelőkre s bármilyen mulatságra.

CIM:

**324 EAST FOURTH STREET
BETHLEHEM, PA.**

KEYSTONE BEVERAGE CO.

401 E. FOURTH STREET
BETHLEHEM, PA.

Phone 678.

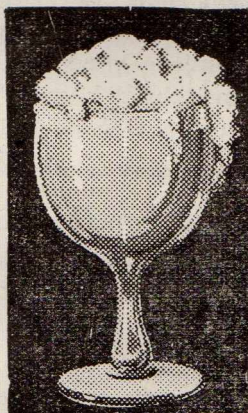
Mulatságokra,

Piknikekre,

Lakodalmakra

házhoz szállítja a legjobb minőségű

**SÖRT, ALET és
SZÓDÁKAT.**

A bethlehemi magyar és vend egyletek és egyházak készséges szolgálatára áll

Pontos kiszolgálás. Hűtőket a rendelt itallal díjtalanul szállítunk.

AZ ŐSZI VÁLASZTÁSOK MÉG UGYAN

távol vannak, de a választásokra az előkészületek folynak. Választáskor minden öntudatos amerikai polgár szavaz s azt is tudja kire érdemes szavazni.

Bethlehem városában ilyen közbizalmat kiérdemelt polgár

MR. WILLIAM SINWELL

aki már most arra kéri polgártársait, hogy az őszi választáskor mint eddig, úgy ezután is legyenek hozzá bizalommal s áiljanak mellé, hogy a GENERAL ASSEMBLY állást, melyet most is olyan hűségesen tölt be, UJRA elnyerhesse s tovább szolgálhassa a közérdeket. — MR. SINWELL benszülött bethlehemi lakós, azért mindnyájan szavazzunk rá!

AZ EGÉSZ LEHIGH VÖLGYÉBEN HIRES

A PAULUS ICE CREAM!!

Modern s higienikus telepünkön mindennap frissen s a legtáplálóbb

ICE CREAM KÉSZÜL

Tulajdonos: NORMAN L. PAULUS.

Telephone: Bethlehem 1242

Easton Dial 10359

Piknikerekre s minden alkalomra hűtöket adunk

Phone: 3436-R

A bethlehemi magyar és vend. negyed egyik megbízható beszerzési forrása a

NAGY'S DAIRY

Tulajdonos: NAGY JÁNOS

Tiszta paszteurizált tej nagyban és kicsiben.

Állandó friss tejfel, turó, vaj és különféle sajtok valamint mindennemű fűszer a legolcsóbban kapható

918-920 Evans Street Bethlehem, Pa.

Telephone: 2581

Huscsarnok és vegyeskereskedés!!

ROGÁCS MIHÁLY

higienikusan felszerelt huscsarnokában állandóan friss husok és minden fűszernemű napi áron s a legjobb minőségben kapható.

1101 E. Fourth Street Bethlehem, Pa.

AZ "ERŐS VÁR"

szerkesztősége és kiadóhivatala:

938 East Fourth Street, Bethlehem, Pa.

Minden előfizetés, hirdetés s a lap szellemi részére vonatkozó közlemények a következő címre küldendők:

REV. JOHN ORMAY

938 E. Fourth Street, Bethlehem, Pa.

Az Erős Vár anyaggyűjtését minden hónap 20-án zárjuk.

NATIONAL HOTEL

1820 EAST THIRD STREET

Tulajdonos: VARGA JÓZSEF

Friss ételek. Tiszta szobák. Magyar és amerikai konyha. Államilag engedélyezett ital árusítás és sörcsarnok.

Minden szombaton este különleges ételek és olcsó árak.

Phone: 320

BETHLEHEM SILVER STORE

HOTEL & BAR SUPPLIES

IMPORTER

513-515 E. Third Street Bethlehem, Pa.

Mindennemű valódi hazai fűszerek, italizesítő, aszalt gyümölcsök. Hertz, Dozzi és Szegedi Magyar Szalámi s maláták nagy raktára. Nézze meg üzletemet mielőtt másutt vásárol.

4th St. Malt, Feed & Flour Store

Tulajdonos: J. POLLACHEK

801 E. Fourth Street Bethlehem, Pa.

Pillsbury's Best XXXX Flour nagy raktára. Siessen liszt készletét tőlünk beszerezni. Áraim nagybani vagon árak. 100 font csak \$4.15 míg a készlet tart. — Ezenkívül baromfi eledetek, maláták, italesenciák legolcsóbb bevásárlási forrása.

Az árak emelkednek! Minden drágul!

PÉNZT TAKARIT MEG, HA RUHANEMÜJÉT MÁR MOST BESZERZI A JÖVŐRE. SIESSEN

E. O'REILLY

RUHA ÜZLETÉBE

THIRD & NEW UTCÁK SARKÁN

Ahol a legjutányosabb áron a legjobb minőségű ruhákat veheti meg. — Ingek, kész ruhák, nyári öltönyök, nyakkendők stb. a legujabb divat szerint.

Az allentowni magyar és vend közönség
szives figyelmébe ajánlom

**TEMETKEZÉSI ÉS BALZSAMOZÓ
INTÉZETEMET**

ERNEST B. ZIMMERMAN

Okleveles Balzsamozó és Temetés Rendező
ÁRAIM VERSENYKÉPESEK

818 Walnut Street,
Allentown, Pa.
Phone 2-5524

Catherine Zimmerman
Walter Gehringer
Gilbert Keller
Roy McGorry

L. Milkovics

MEAT MARKET

Canned Goods and
Green Goods

348 LEHIGH ST., ALLENTOWN, PA.
Phone 2-9322

A LEGJOBB BESZERZÉSI FORRÁS

LEHIGH STATIONERY CO.

iroda felszerelés és papirkereskedése

14 W. FOURTH ST., BETHLEHEM, PA.
Phone 1284

Szolid árak, jó áruk. Pontos kiszolgálás.

COMPLIMENTS OF

CHARLES GREENSTEIN

ALDERMAN

857 E. FOURTH ST., BETHLEHEM, PA.
Office Phone 1810 — Res. Phone 5853

Óvja egészségét! A rendszeres tejjívással
megelőzi a betegséget.

ORTWEIN'S DAIRY

Modern, villanyerőre berendezett tele-
pünk tejtermékeiért szavatos-
ságot vállalunk.

1337 E. 4th ST. BETHLEHEM, PA.
Phone 6040

A bethlehemi magyarság közismert és
közkedvelt vegyeskereskedése

TONY KOVACS

GROCERY ÜZLETE

A hirs "Tru Blu" Sör lerakata. Szóda,
és Szalcer rendeléseket elfogadunk. Ren-
deléseket házhoz szállítunk. Olcsó árak.

836 E. Fifth Street Bethlehem, Pa.
Phone 1764

Telephone 1689

H. A. CONAHAN

Temetés Rendező és Balzsamozó

A bethlehemi magyarság szives figyelmé-
be ajánlom kcporsó raktáramat s temetési
felszéléseimet. Mielőtt máshova megy,
hogy kedves halottjának megadja a vég-
tisztességet, érdeklődjön áraim iránt.

413 E. FOURTH ST., BETHLEHEM, PA.

BETHLEHEMBEN MINDENKI ISMERI

A

Szép's Dairy-t

Pastörizált teje közkedvelt, tejele gazdag

FRISS TURÓ, VAJ, IRÓ ÉS SAJT
állandóan kapható.

822 Evans Street Bethlehem. Pa.
Telephone 346

**A LEHIGH VÖLGY LEGNAGYOBB
HUSSZALLÍTÓ CÉGE**

Arbogast & Bastian Co.

A legjobb Disznó- és Marhahus készítmények kaphatók nagyban és kicsinyben.

A mindig friss árut egyenesen a nagy vágóhidról szállítják.

A legfinomabb

SONKA, SZALONNA és ZSIR.

Az Egyesült Államok Kormányának Felügyelete Alatt.

Kérje kereskedőjétől az **Arbogast and Bastian Co.** készítményeit.

A bethlehemi South Side legnagyobb modernül berendezett Grocery és husnemű üzlete.

STEPHEN GERGITS

802 E. FIFTH ST., BETHLEHEM, PA.
Telephone 1195

Üzletében a legjobb minőségű fűszer, élelmiszer és csemegeárak a legjutányosabb árak mellett kaphatók.

Kenyérsütésre, főzéshez minden háziasszony a híres

"FRITCH'S BEST" LISZTET
használja.

FRITCH MILLING COMPANY

Main & River Sts. Bethlehem, Pa.
Telephone 2717

Aprójószágnak való eledel legolcsóbb beszerzési forrása.

Az 1935 évi "PHILCO" rádiók már megérkeztek s Bethlemben először láthatók.

Jöjjön be üzletünkbe még ma. — Vétel nem kötelező. — Kivánságára legújabb rádió készülékeinket próbára házhoz szállítjuk.

Phillips Music Store

24 E. THIRD ST., BETHLEHEM, PA.
Phone 2551

Telephone 2758-J

FRANCIS J. CONNELL

Temetés Rendező és Balzsamozó

427 E. FOURTH ST., BETHLEHEM, PA.

A legjutányosabb áron végez temetéseket és halott balzsamozást.

Szén épületanyag, homok, kavics és mészsükségletét szerezze be nálunk. Mindent lelkiismeretes pontossággal házhoz szállítunk.

A világhírű **Hazle Brook Coal Co.** egyedüli elárúsítója.

GÉZA SZILÁGYI AND SONS

1414 E. 4th STREET, BETHLEHEM, PA.
Phone 3721

Telephone 4212

KRICKS BAKING COMPANY

BETHLEHEM, PA.

kenyere a legjobbak közé tartozik. Mindennemű friss péksütemények és torták állandóan kaphatók. Kávé és tea süteményeink utólérhetetlenek.

Grocerysétől **KRICKS** süteményt kérjen!